

Prevladujoč čut odgovornosti za enotnost gibanja

Pri presoji uspešnosti sedmega vrha neuvrščeni, dela, ki je bilo opravljeno, in opravi, ki so morala biti preložena na kasnejši čas, je treba imeti pred očmi okoliščine, v katerih je konferenca najvišjih predstavnikov gibanja potekala, obdobje, v katerem je dozorel vrh, in seveda merila načelnosti, realističnosti sprejete politike in zmožnosti gibanja za usklajeno in učinkovito akcijo.

Kar zadeva vnanje okoliščine, torej vse tisto, kar sodi pod skupno oznako svetovnega političnega in gospodarskega položaja, so tri leta in pol med šestim in sedmim vrhom prinesla spremembe na slabše v bistvenih postavkah miru, varnosti, razvoja, omejevanja suverenosti, intervencionistične prakse, recidivov hladne vojne in zastoja detanta. Enako velja za gospodarsko podobo sveta. Konec sedemdesetih in začetek osemdesetih let sta bila še v znamenju konjunktura, ki je zagotavljala v povprečju tudi zmerno rast in razvoj manj razvitih in nerazvitih. To so bili časi plime petrodolar-skih naftnih dobičkov, časi širokosrčnega dajanja in jemanja kreditov, obdobje sorazmerno zmerne inflacije in utvar, da bo večina držav obvarovana pred gospodarskimi in s tem socialnimi pa političnimi pretresi.

Tri leta in pol med vrhovoma neuvrščeni so prinesla ne samo obrate na slabše v medblokovskih odnosih, novo eskalacijo oboroževalne tekme, ožjenje dialoga med supersilama na eno najnižjih točk po drugi vojni, marveč tudi ostrenje nasprotij med nekaterimi članicami neuvrščeni. To ja bil čas spreminjanja vietnamske vojaške intervencije v Kampučiji v trajnejšo vojaško navzočnost v tej neuvrščeni državi, ki ji se zdaj ni videti konca. To je zaneslo med neuvrščene nevarno, še vedno ne premagan spor pri presoji narave dogajanja v Kampučiji, tesno povezan s trajno burno razpravo o tem, katera vlada naj zastopa Kampučijo, v gibanju neuvrščeni.

Ni manj silovit pretres, katerega sunke gibanje se zdaj občuti, je bila sovjetska vojaška intervencija v Afganistanu. Prinesla ni samo močne zaostritve med supersilama in blokoma, marveč je postavila na preizkušnjo eno temeljnih načel neuvrščeni, nasprotovanje intervencijam in vmešanju v notranje zadeve.

Vteh treh letih in pol so bili neuvrščeni tudi bolj ali manj nemočne priče izraelske agresije na neuvrščeni Libanon in naklepov uničiti osvobodilno organizacijo, polnopravno članico gibanja. Hkrati je Južna Afrika blokirala izpolnitev prednostne naloge gibanja, dekolonizacijo Namibije, obenem pa okrepila destabilizacijo neuvrščeni držav na jugu afriške celine. In ne nazadnje se je v tem času okrepil pritisk na naraščajoče število neuvrščeni latinsko-ameriških držav, posebej še v Centralni Ameriki. Vse to je med neuvrščeni ostrilo kritičnost do razmerja ZDA v teh delih sveta.

Čas med konferencama na vrhu je neizprosno postavil na dnevni red neuvrščeni vprašanje, kaj storiti, če spor med članicami gibanja preraste v vojno. Irsko-iranski vojni spopad je pomenil prav to. Omajal je dolgotrajno tradicijo gibanja, da dvostranskih sporov javno ne obravnava, kaj šele razsoja med sprtima stranema. Nepopustljivost stališč vojskujočih se držav, razporejena časovno na obe strani, pač glede na stvarne ali namišljene možnosti vojaške zmage, je onemogočila sleherno mirovno pobudo. Tako je tudi skupina neuvrščeni, ki naj bi pomagala povrniti mir ob Zalivu, ostala praznih rok.

Poskusom, preusmeriti gibanje na problematiko kova pota, ga razediniti ali, če ne gre ne eno ne drugo, potisniti v odreenelost, se je ravno zaradi iransko-iraške vojne pridružila še nova, po svoje hujša nevarnost. Neuvrščeni so se znašli pred čerjo, ki ji je bilo ime dogovorjeni kraj in čas sedmega vrha: Bagdad od 6. do 11. septembra 1982. Med članicami je čedalje bolj zorelo spoznanje, da vrhunska konferenca v glavnem mestu države, ki je v vojni, ne bi jamčila mirnega, uspešnega poteka; vojna psihoza bi tako ali drugače kazila delo. Nekako mesec dni pred dogovorjenim začetkom je bila v sporazumu z Irakom izbrana Indija za gostiteljico sedmega vrha. To nalogo je tudi uspešno izpolnila.

Toda, kot je pokazal sedmi vrh v New Delhiju, hipoteka vojne je obtežila tudi delhijsko srečanje. V politični deklaraciji je bil zaradi nedoseženega konsenza narejen korak nazaj v primerjavi s stališči ministrske konference neuvrščeni 1981. leta v New Delhiju in ostati je moralo pri verbalnem pozivu predsedujoče v gibanju, Indire Gandhi, k prekinitvi vojne. Razen tega so morali, ker je bil prvi, večinski kandidat Irak, tudi za odločitev o kraju osmega vrha odložiti za dve leti.

To dejstvo je upoštevanja vredno – predvsem zaradi rezultatov, ki jih je sedmi vrh prinesel tem neprijetnim okoliščinam, pa zabletom navkljub.

Težavni svetovni položaj in težave v gibanju so namreč prišlele nujnost sestanka na najvišji ravni. Seznam sodelujočih državnih poglavarjev in premierov – najdaljši v dveh deset-

letjih gibanja priča o občutku odgovornosti za politiko in gibanje neuvrščeni, o želji po angažmaju v demokratičnem dialogu. Če dodamo k temu tudi nadaljnjo razširitev članstva na število 101 ter 18 opazovalcev in 24 gostov, je to dokaz ne samo zanimanja, marveč predvsem angažirane prizadetosti in konstruktivne prizadevnosti na vrhu samem.

Razen reprezentativne udeležbe in dejavnega sodelovanja – samo političnemu odboru je bilo predloženih 250 amandmajev – je bil nadaljnji plus delhijskega srečanja v odporu zoper razprševanje, drobljenje razprave. Po sili tegobnih razmer in po politični volji Indije in nemalo drugih držav, med njimi Jugoslavije, je bila absolutna prednost dana osrednjim, eksistencialnim vprašanjem miru in razorožitve, razvoja in samopomoči neuvrščeni in drugih držav v razvoju, pri čemer so izoblikovali precej natančno strategijo. Pomembna, a vendar drugotna vprašanja so prišla na drugi tir. Tako je sestanek na vrhu med Alžirijo in Marokom še pred sedmim vrhom preprečil, da bi se problem Zahodne Sahare razrastle na vrhu samem. Podobno je bilo s Čadom, etiopsko – somalskim sporom. Ob poudarjenem načelnem opozorilu na nedopustnost intervencij in vmešavanja so se opredelili za kompromisni »prazni stol« za Kampučijo.

Ni naključje, da so na sedmem vrhu v marsičem prevladovala gospodarska vprašanja, bodisi sama, bodisi v vzročni povezavi s problemi razorožitve, tudi kot izdatnega vira denarja za razvoj – sproščene ob zažefenem krčenju vojaških izdatkov – okoli 600 milijard dolarjev letno, od česar štiri petine odpadejo na peterico največjih vojaških porabnikov.

Neuvrščeni v New Delhiju niso imeli ambicije iznajti patentirane recepta za nekakšno čudežno ozdravljenje svetovnega gospodarskega bolnika. Pač pa so sestavili dovolj določen program delovanja v treh smereh: globalna pogajanja med Severom in Jugom, nujni, takojšnji ukrepi za pomoč najbolj prizadetim in trdneje zastavljeno medsebojno gospodarsko in siceršnje sodelovanje v okviru svetovnega Juga.

Neuvrščeni so za enakopraven dialog z razvitim svetom. Pri tem so izrecno opozorili, da so pri razreševanju odnosov Sever-Jug dolžne sodelovati tudi razvite socialistične države. In brez pridržkov so povedali, da izhod iz krize ne more biti v devanju obližev na rane doseganega sistema, marveč le v oblikovanju nove, pravičnejše, enakopravnejše mednarodne gospodarske ureditve.

Nadrobnejša razčlemba dokumentov sedmega vrha pokaže, da so sprejeta stališča odsev pristnih načel in ciljev gibanja, izraz neuvrščene svetovnega nazora, če se tako izrazimo, kar pomeni, da je prišlo do veljave poudarjeno kritično distanciranje do blokovske politike in rivalstva med blokoma.

Upoštevaje, da ni bila dosežena zaželeno klenost dokumentov (samo politični del deklaracije je narastel s 24 na 53 strani), da je tu pa tam nekaj ponavljanja, da je novih zamisli in pobud precej, a vseeno manj, kot terjaja čas in kot so pričakovali optimisti, je vendarle poglavito, da je v pretežni večini govorov in v dokumentih močno prišel do veljave neblokovski značaj gibanja, ki blokom ne nasprotuje zaradi nekakšne apriorne averzije, marveč v imenu emancipacije narodov in držav.

Nadaljnja značilnost delhijskega vrha je, da je bil v marsičem obnovljen duh beograjske konference. To je pomenilo predvsem težišče na tistem, za kar neuvrščeni so, manj na onem, čemur nasprotujejo. To je pomenilo vzdušje, v katerem je bilo manj ideologiziranja in ni bilo javnega navijanja za »naravno zavezništvo« vzdušje, v katerem so se kdaj pa kdaj sicer razvneli spori, a je prevladoval čut odgovornosti za enotnost gibanja. Vse to so bili plusi sedmega vrha.

V New Delhiju je bilo zbrano občestvo najvišjih zastopnikov več kot polovice človeštva, 99 držav in dveh osvobodilnih gibanj, ki je pokazalo voljo preseči pojave pasivizacije v gibanju neuvrščeni, odstraniti blokade, minimirati ideologizacijo gibanja. Problematika navijanja so bila tako zreducirana na posrednost v obliki udrihanja po resničnih ali domnevnih grehih drugega bloka, predvsem druge supersile. To pa je bil napredek v primerjavi s Havano 1979.

Uradni odmevi zunaj območja neuvrščeni na sedmi vrh – pozdravi iz Pariza in Stockholma, enostranski aplavzi iz Moskve in užaljeno preštevanje števila kritik na lastni rovaš iz Washingtona – so svojevrstno potrdilo, da se neuvrščeni ne da več ignorirati in da jih je že precej, ki ga upoštevajo in morajo upoštevati.

To upoštevanje bo seveda tem večje, kolikor bolj se bo gibanju posrečilo strategijo, zamisli in pobude iz New Delhija čimprej in čim uspešneje udejaniti.

JOŽE ŠIRCELJ

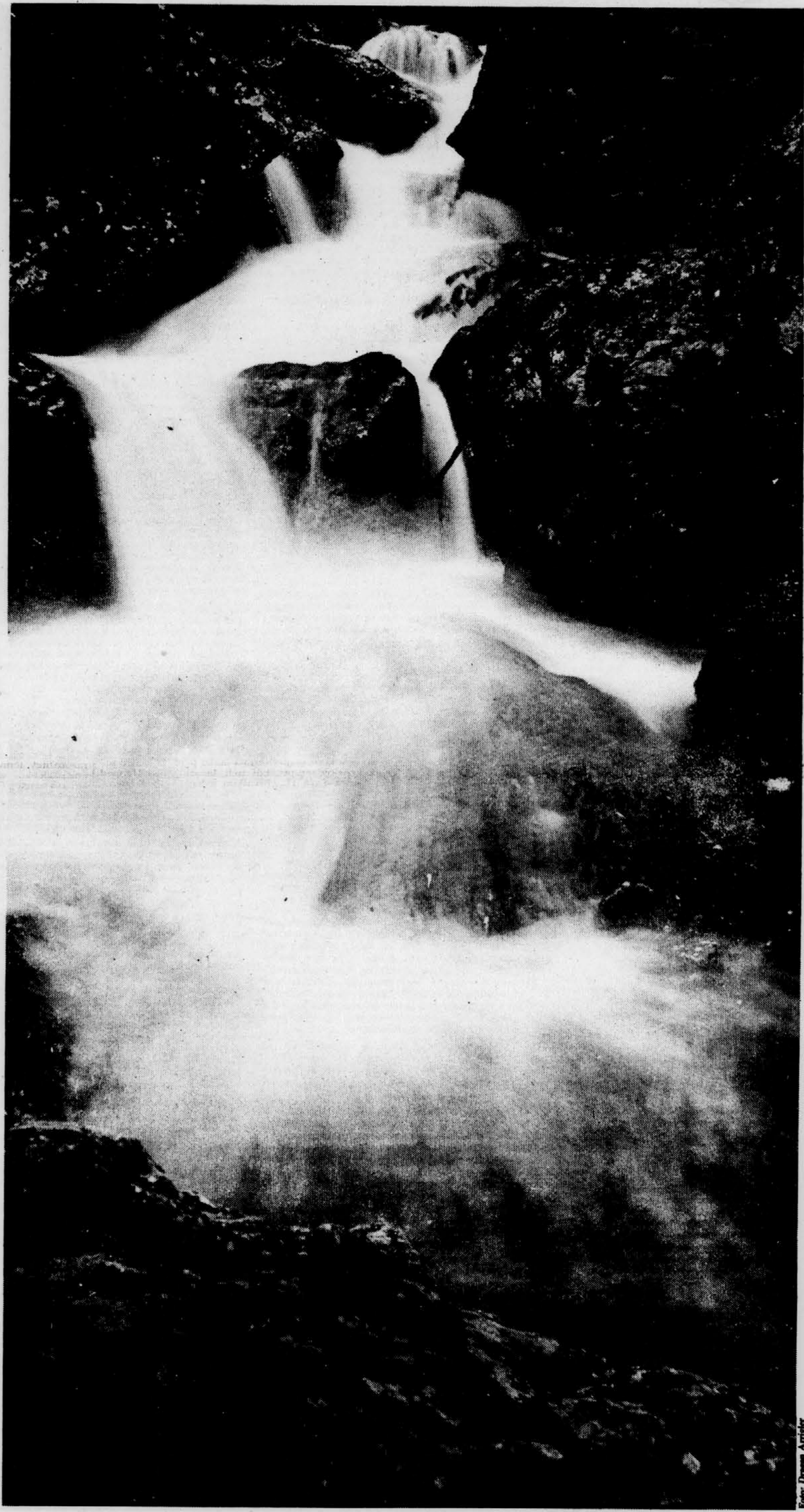

Foto: Dragan Arnjak

Manj prekoračitev in več izvozno naravnanih naložb odganja črnogledost

Tema tedna o investicijah in stabilizaciji

Poštni predal 29 14

Franc Gazvoda
Stara leva spet rineta v ospredje

Aktualen pogovor

Janez Zadnikar
Boga Škrinjjar

Portret tedna 15

Za obstoj slovenskega naroda

Pričevanja Edvarda Kardelja
Božidar Debenjak

Karl Marx še po sto letih

Janja Klasič

Dril s praznim želodcem

Studentska prehrana 16

Priložnost za kmete brez zemlje

Okrogla miza

Jože Šircej

Velike naloge terjajo modre odločitve

Deklaracija neuvrščeni

Božo Mašanović

Kriza terjaja radikalno zdravlilo

Ekonomske teme v New Delhiju 17

Vilko Novak

Krivi nosovi in pastirica iz

Vogezov

Nauki francoskih občinskih volitev

Vjekoslav Krstnik

Prepričljiva laburistična zmaga

Po volitvah v Avstraliji

Božidar Pahor

Nemčija o »velikem Nemcu«

Razgibana razprava dokazuje, da je Marx »žive«

Marjan Sedmak

Aktualnost kritike stalinizma

Ob 30-letnici Stalinove smrti 18

Lojze Kante

Ne omejitve, ampak višja

kvaliteta

Pogovor z Borisom Zidaričem 19

Slavko Fras

Prometej med vagoni in snobi

Dunajsko kulturno pismo

Andrej Inkret

Drama o umetnosti in politiki

Hrvaški Faust 20

Silvo Torkar

Nekateri novi poudarki z vrha

Nacionalno vprašanje v ZSSR

Stojan Pretnar

Tudi izumi poglavlajo prepad

V ogledala časa 21

Borut Čontala

Lahko res vsak ukrade milijardo

Računalski kriminal pri nas 22

Nov zagon gibanja – razlikam in

krizam na svetu navkljub

V žarišču: Odmevi na sedmo konferenco neuvrščeni

Jug Grizelj

Ni dovolj vstati in oditi

Od sobote do sobote 24

